

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Т. В. Панченко

ПОЛІТИЧНА РЕГІОНАЛІСТИКА

Навчальний посібник

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Харків – 2011

УДК 323.172(075.8)

ББК 66.3я73

П 16

Рецензенти:

ректор Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова, член-кореспондент НАН України, академік АПН України, доктор філософських наук, професор **Андрущенко В. П.**;
завідувач кафедри політології Донецького національного університету, доктор політичних наук, професор **Примуш М. В.**;
професор кафедри політології Харківського національного університету, доктор філософських наук **Куць О. М.**;
доцент кафедри регіонального управління та місцевого самоврядування Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, кандидат наук з державного управління **Конотопцев О. С.**

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів
(лист № 1/11-5838 від 01.07.10)*

Панченко Т. В.

П 16 Політична регіоналістика : навчальний посібник / Т. В. Панченко. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – 188 с.

ISBN 978-966-623-683-1

У навчальному посібнику висвітлено основні проблеми нової галузі наукового знання – політичної регіоналістики, яка досліджує як особливості макрополітичних процесів на регіональному і місцевому рівнях, так і специфічні аспекти регіонального і місцевого управління, щільно пов'язані з процесами загальнонаціонального масштабу. Значна увага приділяється питанням територіальної організації держави, регіоналізму та регіоналізації, регіональної політики, специфіці інститутів місцевої та регіональної влади, регіональним елітам тощо. Висвітлені актуальні проблеми адміністративно-територіальної реформи, політики регіонального розвитку та становлення місцевого самоврядування в Україні. Для студентів спеціальностей «Соціологія» і «Політологія» та усіх, хто цікавиться політико-регіональними питаннями.

УДК 323.172(075.8)

ББК 66.3я73

ISBN 978-966-623-683-1

© Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2011

© Панченко Т. В., 2011

© Літвінова О. О., макет обкладинки, 2011

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	6
Частина 1. ПОЛІТИЧНА РЕГІОНАЛІСТИКА ЯК НАУКОВА ДИСЦИПЛІНА ТА СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ПРАКТИКА.....	10
Розділ 1. Вступ до політичної регіоналістики. Передумови розвитку політичної регіоналістики в Україні.....	10
1.1. Регіон як об'єкт та рівень соціально-політичного аналізу.....	10
1.2. Політична регіоналістика в системі політичних і регіональних дисциплін.....	13
1.3. Становлення політичної регіоналістики.....	16
1.4. Дослідження відносин між центром і регіонами в Україні як передумова формування національної політичної регіоналістики.....	18
Висновки.....	22
Контрольні питання.....	24
Література.....	24
Розділ 2. Теорії політичної регіоналістики й територіального розвитку.....	27
2.1. Держава як територія: основні напрямки досліджень.....	27
2.2. Економічний і культурний детермінізм у поясненні процесів територіального та регіонального розвитку.....	31
2.3. Теорії суверенітету та їхні інтерпретації в поясненні внутрішньодержавних відносин.....	35
Висновки.....	40
Контрольні питання.....	41
Література.....	42
Розділ 3. Територіальна організація держави. Адміністративно-територіальний устрій сучасних держав.....	44
3.1. Територіальна організація держави. Централізація й децентралізація як моделі внутрішньодержавних відносин.....	44
3.2. Гарантії цілісності держави: проблеми автономізації, федералізації сепаратизму й сецесії.....	47
3.3. Адміністративно-територіальний устрій держави та основні вимоги до нього.....	53

Висновки.....	57
Контрольні питання.....	59
Література.....	59
Розділ 4. Сучасний регіоналізм: світовий досвід.....	61
4.1. Регіоналізм, регіоналізація і глобалізація.....	61
4.2. Європейський досвід регіоналізації.....	64
4.2.1 Федералізація Бельгії.....	65
4.2.2. Регіоналізовані унітарні держави.....	66
4.2.3. Унітарні держави передання повноважень.....	71
4.3. Перспективи «Європи регіонів».....	74
Висновки.....	79
Контрольні питання.....	80
Література.....	80
Розділ 5. Територіальна організація українського соціуму: проблеми регіоналізації та адміністративно-територіальної реформи.....	82
5.1. Особливості територіальної структури українського суспільства та передумови регіоналізації України.....	82
5.2. Адміністративно-територіальний устрій України та передумови його оптимізації.....	84
5.3. Основні підходи до реформування адміністративно-територіального устрою України.....	87
5.4. Етапи адміністративно-територіальної реформи та перспективи адміністративно-територіального устрою України.....	95
Висновки.....	97
Контрольні питання.....	98
Література.....	99
Частина 2. РЕГІОНАЛЬНІ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ І ПРОЦЕСИ.....	101
Розділ 6. Регіональна політика: світовий та вітчизняний досвід.....	101
6.1. Сутність, об'єкти, суб'єкти, структура регіональної політики.....	101
6.2. Світовий досвід формування та реалізації державної регіональної політики. Регіональна політика Європейського Союзу.....	105
6.3. Становлення регіональної політики в Україні.....	110

Висновки.....	115
Контрольні питання.....	117
Література.....	117
Розділ 7. Владні відносини: територіальний аспект.....	120
7.1. Специфіка організації влади на місцях.....	120
7.2. Питання розмежування повноважень між різними рівнями влади.....	127
7.3. Субсидіарність як вимога розподілу владних повноважень.....	131
Висновки.....	134
Контрольні питання.....	135
Література.....	136
Розділ 8. Владні відносини в українському суспільстві: вертикальний вимір.....	138
8.1. Нормативно-правові та організаційні засади діяльності регіональної та місцевої влади в Україні.....	138
8.2. Матеріально-фінансові основи функціонування регіональ- ної та місцевої влади в Україні.....	144
8.3. Основні напрямки реформування політичної системи на регіональному та місцевому рівні.....	149
Висновки.....	152
Контрольні питання.....	154
Література.....	154
Розділ 9. Регіональні еліти та можливості реалізації інтересів регіонів у державній політиці.....	157
9.1. Регіональна еліта: поняття, властивості, особливості становлення у пострадянських суспільствах.....	157
9.2. Регіональне представництво в центральних органах влади як механізм реалізації інтересів регіону.....	161
9.3. Місце і роль регіональної еліти у політичному житті українського суспільства.....	164
Висновки.....	169
Контрольні питання.....	171
Література.....	171
ДОДАТКИ.....	173
ГЛОСАРІЙ.....	184